

GÜRCİSTAN-RUSYA GERİLİMİ

“KÜRESEL KÖY”
SULAR ALTINDA

Yaşamakta olduğun ve yaşamış olduğun bu yaşamı bir kez daha ve sayısız kez yaşamak zorundasın.
Yeni bir şeyle karşılaşmayacaksın, tersine her şey aynı olacak! (Nietzsche)

Plus ça change, plus c'est la même chose¹ ...

1 990'lar her şeyin değiştiği yıllardı. İnsanlık, Soğuk Savaş'tan kurtulmuş, nükleer savaş tehdidinden azade, “sürekli barış” koşullarının oluşacağı küresel bir köyün kapısında idi. Küreselleşme tüm dünyayı birbirine bağlamış, devletlerarası jeopolitik çıkar kavgalarının sonu gelmişti. Fakat bu toz pembe dünya, 11 Eylül saldırıları ile onarılamaz bir şekilde zedelendi. Peki, gerçekten de durum böyle miydi?

Aslında, 2001 yılına gelinceye kadar bitti denilen jeopolitik çıkar kavgaları hiçte bitmiş değildi.² Dolayısıyla aslında hiç var olmayan/var olma imkânı olmayan bir *küresel köy* fikrinin her gün yanlışlandığı bir süreçten geçmiştik ve bugün de geçmeye de-

1 Ne kadar çok şey değişirse, her şey o kadar aynı kalır.

2 Küreselleştigi iddia edilen dünyanın gerçek halini açıkça göstermiş olan jeopolitik çıkar çatışmalarından bazılarını hatırlamakta fayda var: Slovenya (1991), Hırvatistan (1991-1995), Bosna (1992-1995), Kosova (1997-1999), Güney Sırbistan (2000-2001), Makedonya (2001), Cezayir (1991-2002), Burundi (1993-2006), Kongo (1998-2002), Fildişi Sahilleri (2002-2007), Darfur (2003- ...), Keşmir (1999), Liberya [(1989-1996) ve (1999-2003)], Ruanda (1990-1993), Sierra Leone (1991-2002), Somali (1988- ...) ...

vam ediyoruz. Gürcistan-Rusya gerilimi de, küreselleşmenin hiç de iyi niyetli olmayan argümanlarının bir kez daha yanlışlandığı bu sürecin son halkası. Güney Osetya ve Abhazya halklarının etnik kimlikleri ve bağımsızlık istemleri üzerinden yürütülen Rusya/Gürcistan restleşmesi, bir kez daha dünyada, aslında bir biçimde hiçbir şeyin değişmediğini düşündürmektedir.

Yaklaşık 520.000 kişilik nüfusa sahip Abhazy, güvenliği uluslararası polis gücü ile korunan, fiilen bağımsız ancak kâğıt üstünde Gürcistan'a bağlı bir bölge. 1994 yılında Gürcistan'ın bölge üzerinde hak iddia edip Abhazy'ya saldırmasından sonra sürekli artan düzeyde bir gerilim ve şiddet ortamı var. Diğer yandan, yaklaşık 70.000 kişilik nüfusa sahip Güney Osetya, SSCB yıkılmadan önce Gürcistan Sovyet'i içinde özerk bölge statüsünde bulunan bir bölge iken 1990'ların başında bağımsızlığını ilan etmiş ancak hiçbir ülke tarafından tanınmamış bir diğer bölge. Buna rağmen, Güney Osetya, ticaretin yaygın olarak Rus Rublesi ile yapıldığı ve her Güney Osetli'nin Rusya pasaportuna sahip olduğu bir yer.

1990'ların başından bugünlere, bu sorunlu iki bölge, Rusya'nın ve Gürcistan'ın karşı karşıya geldiği askeri ve diplomatik anlaşmazlıkların odağında olmuş ve yüzlerce insanın öldüğü çatışmalara sahne olmuştu. Aslında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra her iki bölge de bağımsızlık konusunda kararlı bir duruş sergilemişler ve Rusya'nın "desteğini" hep arkalarında hissetmişlerdi.

Nihayet, bağımsızlık konusunda bu iki özerk bölge tarafından gösterilen fiili duruşa karşı, 7 Ağustos günü Gürcistan'ın Güney Osetya'ya yönelik hava ve kara harekâtına başlamasıyla farklı bir düzeye gelindi. 16 Ağustos'ta ABD Başkanı, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması gerektiğini vurguladı. Buna karşılık Rusya Devlet Başkanı ise Abhaz, Güney Oset ve Gürcü halklarının tek bir devlet altında yaşama imkânının artık kalmadığını belirterek, Rusya'nın her iki özerk bölgenin bağımsızlık ilanla-

rını tanıdığını açıkladı (26 Ağustos 2008). Şimdilik başka bir ülke bu iki ülkeyi tanımadı³. Sonrasında, Gürcistan Devlet Başkanı ülkesinin hemen NATO'ya alınması gerektiğini beyan etti. Böylece bölgesel ve çoğunlukla etnik gibi görünen sorun uluslararası gündeme taşınarak farklı boyutlarda tartışılmaya başlandı.

Bir tarafta ellerinde Rusya bayrakları olan Oset ve Abhaz halkları diğer yandan Amerika'yı kurtarıcı olarak beklediklerini çekinmeden ilan eden Gürcü halkı⁴... Bu süreçte hep ön plana çıkarılan olgu etnik temelli çatışmalar olmuş ve aşırı milliyetçi bir çizimde geliştirilen bağımsızlık fikirleri sürece tüm rengi vermiştir. Fakat görünenin ardındaki gerçeğin ne olduğunu fark etmek çok zor görünmüyor: Bölgenin enerji kaynaklarına ve dolayısıyla petrol/doğalgaz boru hatlarına olan yakınlığı.

3 Yazı yazıldığı sırada, Nikaragua bu iki ülkenin bağımsızlık ilanlarını tanıdı.

4 Sosyo-ekonomik katmanlaşmanın ve bu katmanlar arası ilişkinin en temel gerçek olduğu yaşadığımız toplum içinde; "Halk" diye anılan varlığın tam olarak ne ifade ettiğinin açık olmadığını aklı tutarak ve bu ifadenin her daim sosyo-ekonomik katmanlaşmanın üstünü örter bir biçimde kullanılabildiğini düşünerek, genel bir görünümü irdelemek adına "Halk" kelimesi kullanılmıştır. Zira, tüm Güney Osetlileri ve Abhazları birbirlerinden farkı olmayan ve çıkarları ortak bireylerin bütünü olarak görmek doğru bir tespit olmayacaktır.

Rusya'nın bölgenin enerji kaynakları üzerinde yürütmüş olduğu politika ile Birleşik Devletler'in Genişletilmiş Ortadoğu Projesi ve bu ikisi arasındaki gerilim, bölge ülkelerinin bağımsız bir dış politika geliştirebilmesini nerdeyse imkânsız kılmaktadır. Türkiye'nin de bu gerilime yaklaşımının, soyut nedenler ile açıklanamayacağı ortada. 2007 yılında, Türkiye'nin tükettiği toplam doğal gazın yüzde 64'ü Rusya'dan ithal edildi ve üretilen elektriğin yüzde 48,5'i doğalgazdan üretildi⁵. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere, bölgenin önemli boru hatlarına olan yakınlığı, politikacıların "enerji güvenliği" savunularına temel oluşturmakta ve devletlerarası ilişkilerin yeniden şekillendirileceği bir ortama zemin hazırlamaktadır.

Gelinen şu noktada, bu kaynak savaşını ikinci soğuk savaş olarak nitelendirmek çok yaygın olsa da doğru bir çerçeve çizmekten uzaktır. Gürcistan'ı destekleyen bir şekilde, ABD'nin Genişletilmiş Ortadoğu Projesi kapsamında almış olduğu tavır ve Rusya'nın bu iki özerk ülkenin bağımsızlıklarını tanıması bu nitelemeyi doğrular gibi görünmekte.

Ancak, AB ve Çin gibi güçlerin bölge ülkeleri ile girmiş oldukları ilişkiler ve Rusya-AB/Rusya-Çin ilişkileri bütünlüklü bir şekilde değerlendirilmelidir. Böylelikle, Rusya ve ABD arası bir soğuk savaşın varlığındansa; 1990'ların başından beri dünya ba-

rışını yaratacak tek süper güç olarak kaldığı iddia edilen ABD fikrinin (tek kutuplu dünya) yanlışlandığı bir siyasal ortamdan bahsetmek daha anlamlı görünmektedir. Ayrıca bir "imparatorluk" fikrinin ne kadar gerçek dışı olduğu, "küresel köy" fikrinin zaten gerçek olmadığı ve "küreselleşme" fikrinin ise çarpıtılmış bir gerçekliğin ürünü olduğu iddiaları daha gerçekçi görünmektedir.

Öte yandan, bu siyasal ortam, *reel politığın* (jeopolitiğin) dirilişi olarak da görülemez. Onun yerine görünen gerçeğin ardındaki ana kurucu öge olan sermaye birikiminin, devamlılığının sürdürülemez bir hale geldiği ve zenginliğin birikebileceği koşulların sınırlı hale geldiği tespitinden hareket etmenin daha anlamlı olduğu düşünülmelidir. Bu sürecin, savaşların, çatışmaların, soykırımların (etnik temizliğin), dünya gündemini meşgul eder hale gelmesinde en temel tetikleyici olduğu fark edilmeli ve devlet-devlet ilişkilerinin özünü teşkil eden bu ilişkilerin ekonomik ve politik değerlendirmesinin bir arada yapılması gerekmektedir.

Bugün içinde yaşadığımız toplumun, kendini her gün yeniden var edebilmesi ancak ve ancak sermaye ilişkisinin genişlemesi ile gerçekleşebilir. Bu genişleme, fiziki genişlemenin ötesinde, onu da içeren çok daha bütünlüklü bir süreçtir.

Bugün, kaynak savaşlarının odağındaki Kafkasya'nın tam ortasındaki bu siyasal gerilim, binlerce insanın ölümü ile sonuçlanan savaş ve şiddet olaylarının beslediği etnik kimlikler arası çatışma ve bağımsızlık istemleri ile yürütülmektedir. Hâlbuki konunun daha derinlemesine bir analizinin asıl odaklanması gereken yer, "devletlerarası güvenlik sorunu" veya "enerji güvenliği" gibi muğlak terimler ile üzeri örtülmeye çalışılan sermaye birikim koşullarının içine girdiği kriz ortamının devlet-devlet ilişkilerinde nasıl bir yeniden biçimlenme sürecini yarattığıdır.

5 Uras, Güngör, (2008), "Gürcistan'da aşağıya tükürsek sakal, yukarıya tükürsek bıyık", *Milliyet*, 13 Ağustos 2008.